

INFORMACIJA

KETVIRTOJI
BALTŲ IR SLAVŲ
AKCENTOLOGŲ
KONFERENCIJA

Šeibse (Scheibbs), žaviame kalnų miestelyje netoli Vienos, 2008 m. liepos 2–4 d. vyko ketvirtoji tarptautinė baltų ir slavų akcentologijos konferencija (*Fourth International Workshop on Balto-Slavic Accentology, IWoBA 4*). Pirmąją tokio pobūdžio konferenciją 2005 m. surengė Zagrebo, antrąją 2006 m. – Kopenhagos¹, o trečiąją – Leideno² universitetai. Nuo trečiosios konferencijos dalyvavo atstovų ir iš Lietuvos – šios informacijos autorius bei Vytautas Rinkevičius.

Per tris dienas mokslininkai iš Austrijos, Bulgarijos, Čekijos, Danijos, JAV, Kroatijos, Lietuvos, Olandijos, Prancūzi-

¹ Zagrebo ir Kopenhagos konferencijų pranešimai jau išleisti, žr.: Mate Kapović, Ranko Matasović (eds.), *Tones and theories : proceedings of the International Workshop on Balto-Slavic Accentology*, Zagreb, 1–3 July 2005, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2007, 240 p.; Thomas Olander, Jenny Helena Larsson (eds.), *Stressing the past. Papers on Baltic and Slavic accentology*, Amsterdam–New York: Rodopi, 2009, 192 p.

² Žr. informaciją *Blt* 43 (1), 2008, 142.

jos, Rusijos, Slovėnijos ir Vokietijos perskaitė 19 pranešimų, kuriuose daugiausia buvo nagrinėjamos slavų ar baltų-slavų kalbų akcentologijos ir prozodijos problemos. Šioje informacijoje daugiau dėmesio skirsiu baltistiniams pranešimams bei tiems, kuriuose nagrinėti baltistikai reikšmingi ar bendresnio pobūdžio akcentologijos dalykai. Apskritai norisi atkreipti dėmesį, kad Šeibse baltų kalbų kirčiavimo aspektai sulaukė kiek daugiau dėmesio nei ankstesnėse IWoBA konferencijose.

Ivairius baltų akcentologijos klausimus gvildeno penki pranešėjai. Jauna tyrėja Anna Daugavietė (Sankt Peterburgas), remdamasi labai kruopščiai susistemintais baltų dialektologų duomenimis, aptarė naujas prozodines priešpriešas, atsiradusias lietuvių ir latvių tar-mėse daugiausia dėl kirčio atitraukimo iš žodžio galo ir galūnių redukcijos. Rickas Derksenas (Leidenas) analizavo rytų baltų veiksmožodžių, turinčių esamojo laiko *sta-* kamieną, kirčiavimą. Pranešėjas, be kita ko, kėlė mintį, kad reta cirkumfleksinė metatonija išplito tik lietuvių kalbos denominatyviniuose aptariamojo tipo veiksmožodžiuose. Adamas Hyllestedas (Kopenhaga) pranešime „Lie. *žėlti* vs. *žalvas* ir panašių atvejų kirčiavimas“ iš tikro nagrinėjo ne tiek kirčiavimą, kiek aptariamųjų formų ryšį

su lie. *gēltas, žēltas, žālas, žālias* ir pan. bei jų indoeuropietiškas ir tolimesnes sąsajas. V. Rinkevičius (Vilnius) aptarė prūsų kalbos vedinių, padarytų su bl.-sl. silpnosiomis (recesyvinėmis) priesagomis, kirčiavimą. Kelta mintis, kad akcentiškai silpnosios vardažodžių priesagos, kiek galima spręsti iš palyginti skurdžių duomenų, prūsų kalboje greičiausiai nyko. Bonifacas Stundžia supažindino konferencijos dalyvius su cirkumfleksinės metatonijos uteniškių tarmėje naujausiais tyrimais, atliktais drauge su magistrante Jurgita Garkauskiene. Konstatuota, kad cirkumfleksinę metatoniją statistiškai reikšmingai manifestuoja tie bahuvrihi dūriniai, kurių antrasis dėmuo sietinas su trečiosios kirčiuotės vardažodžiais, ir priesagų vediniai, kurių pamatiniai žodžiai taip pat priklauso trečiajai kirčiuotei. Priešdėlių ir galūnių vediniuose minimoji metatonija yra statistiškai nereikšminga, išskyrus priešelio *be-* vedinius, šiuo atžvilgiu nesiskiriančius nuo bahuvrihi dūrinių. Šie pastebėjimai papildo ankstesnio preliminarus tyrimo išvadas.³

Keli pranešimai buvo skirti baltų-slavų ir baltų-slavų-germanų kalbų akcentologijos problematikai. Elmaras Ternesas (Hamburgas) kalbėjo apie baltų ir slavų akcentologiją europiniame kontekste: mėginta apžvelgti visas Europos kalbas, kurios turi priegaides, išryškinti pagrindinius priegaidžių parametrus ir labai įvairuojančius terminus priegaidėms įvardyti. Maskvos akcentologijos mokyklos *spiri-*

³ Žr. Bonifacas Stundžia, Dėl cirkumfleksinės metatonijos išvestiniuose lietuvių kalbos daiktavardžiuose, *Baltistica* 17(1), 58-65.

tus movens Vladimiras Dybo, remdamasis gausia medžiaga, ypač baltų ir slavų kalbų atitikmenimis, ryškino akcentinių tipų distribuciją pragermanų veiksmožodžio sistemoje (aptarti būtojo laiko neveikiamieji dalyviai ir iš jų padarytos būdvardinės formos). Thomas Olanderis (Sofija, Kopenhaga), reaguodamas į Henningo Anderseno tyrimą, toliau plėtojo daktaro disertacijoje⁴ iškeltą mintį, kad bl.-sl. paradigmatis kirčio mobilumas gali būti sietinas su kirčio pradimu tam tikros struktūros skiemenyse dar prieš bl.-sl. prokalbės formavimąsi.

Didžioji dalis pranešimų, kaip sakytą, buvo slavistiniai. Frederikas Kortlandtas (Leidenas) aptarė slavų akcentinių paradigmų radimąsi ir raidą, Aleksandra Ter-Avaneso (Maskva) – naujus slavų tarmių enklonomenus. Tijmenas Pronkas (Leidenas) ir Matejus Šeklis (Liubliana) kalbėjo apie senojo protoslavų cirkumflekso (krintančiosios priegaidės) transformacijas slovėnų tarmėse. Trys pranešimai buvo skirti kroatų kalbos kirčiavimo ir prozodijos klausimams: Georgas Holzeris (Viena) aptarė greizimų kirčiavimą, Orsatas Ligorio (Zagrebas) – vieno 18 a. žodyno kirčiavimo sistemą, Michailas Oslonas (Maskva) – Križaničiaus dėsni J. Križaničiaus tarmėje. Ronaldas Feldsteinas (Blūmingtonas) padarė pranešimą apie rusų kalbos balsių kirtį mobiliojoje kirčiavimo paradigmoje, Romanas Sukačas (Opava,

⁴ Disertacijos pagrindu neseniai išleista monografija: Thomas Olander, *Balto-Slavic accentual mobility*, Berlin-New York: Mouton de Gruyter, 2009.

Čekija) supažindino su senosios čekų kalbos ritiniu dėsniu.

Teoriniams klausimams buvo skirtas Paule'io Gard'e'o (Provanso Eksas), morfologinės akcentologijos koncepcijos kūrėjo, pranešimas „Bisinchroninis požiūris į rusų kalbos kirčiavimą“, kuriame buvo parodyta, kad kai kurios morfemos gali turėti keleriopas (alternatyvias) akcentines savybes, plg. priesagos *-nik* vedinius *storón-nik* ir *les-nik*. Tokiais atvejais sinchroniškai aprašant faktus reikia formuluoti dvi ar kelias susijusias taisykles, išryškinančias produktyvius ir neproduktyvius tipus. Pastarieji paprastai sietini su archaizmais, tad iš sinchronijos būtų grakščiai pereinama į diachroniją.

Konferencijos siela buvo Elena Stadnik-Holzer, sukūrusi darbingą kolegiską atmosferą, surengusi nuostabią ekskursiją į Melko vienuolyną ir jo apylinkes, vizitą pas Šeibso merą.

Bonifacas STUNDŽIA
[bonifacas.stundzia@flf.vu.lt]

TARPTAUTINĖ KAZIMIERO BŪGOS KONFERENCIJA

2008 m. rugsėjo 26–27 d. Vilniaus universitete vyko tradicinė tarptautinė Kazimiero Būgos konferencija, skirta baltų etimologijos ir onomastikos problemoms. Konferenciją surengė VU Baltistikos katedra, o organizavimą parėmė Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas. Renginyje savo mintimis dalijosi 11 mokslininkų iš Lietuvos, Lenkijos, Suomijos.

Trumpu įžanginiu žodžiu dalyvius pa-

sveikino VU Baltistikos katedros vedėjas Bonifacas Stundžia, kartu su Grasilda Blažiene vadovavęs ir pirmajam konferencijos posėdžiui. Šį posėdį pradėjo nuolatinis baltistinių renginių Vilniuje svečias Wojciechas Smoczyński (Krokuva), pasiūlęs naujas lietuvių kalbos žodžių *lavónas*, *nártas*, *priemenė*, *priežidà*, *prisietis*, *rieškūčios*, *vìrškinti*, *žabàngai* etimologijas. Grasilda Blažienė (Vilnius) pranešime „Dėl prūsų vardyno medžiagos“ atkreipė dėmesį, kad prūsų vietovardžių medžiaga vis dar gali būti papildoma naujais duomenimis, ir aptarė kai kuriuos iki šiol į tyrėjų akiratį nepatekusius prūsiškus toponimus. Jūratė Sofija Laučiūtė (Klaipėda) perskaitė pranešimą apie r. *перть*, *Перун*, *лáма* ir lie. *pirtis*, *Perkúnas*, *lomà* santykį. Pirmąjį konferencijos posėdį užbaigė Karis Liukkonenas (Helsinki), nagrinėjęs kelių pietvakarių Suomijos toponimų baltišką, pranešėjo nuomone – kuršišką, kilmę.

Antrąjį posėdį, kuriam pirmininkavo Birutė Jasiūnaitė ir Wojciechas Smoczyński, pradėjo Miguelis Villanueva Svenssonas (Kaunas, Vilnius), savo pranešime mėginęs analizuoti faktus, galinčius patvirtinti, kad baltų-slavų prokalbės *ē*-statyvo veiksmožodžiuose būta šaknies balsių kaitos. Zigmąs Zinkevičius (Vilnius) aptarė baltiškos kilmės antroponimus, randamus dideliame plote į rytus nuo Lietuvos ir Latvijos. Rolandas Kregždys (Vilnius) pateikė savitą lie. *védaras*, la. *vêders*, pr. *weders* etimologiją, siedamas šį žodį su šaknimi, reiškiančia vandenį. Daiva Sinkevičiūtė (Vilnius) nagrinėjo lietuvių dvikamienių asmenvardžių sandaros paprastėjimą kamienų sandūroje pvz., *But-mantas* →